

Fișa suspiciunii de plagiat / Sheet of plagiarism's suspicion	Indexat la: 80/09
--	------------------------------

Opera suspicionată (OS) Suspicious work	Opera autentică (OA) Authentic work
--	--

OS	Nemecsek, S., <i>Carte, literatură și presă la Orăștie (de la începuturi până în 1944)</i> , vol.2, Realitatea Românească, Vulcan, 2011.
OA	Iliescu, I., Istrate, T., <i>Orăștie 750 ani</i> , Casa jud. a corpului didactic, Deva, 1974.

Incidența minimă a suspiciunii / Minimum incidence of suspicion	
p.12:11 – p.14:34	p.240:40 – p.242:3
p.40:21 – p.40:30	p.240:30 – p.240:45
p.41:1 p.41:24	p.241:27 – p.242:2
p.50:16 – p.57:23	p.169:37 – p.174:29
p.60:5 – p.61:20	p.192:19 – p.192:37
p.124:14 – p.126:27	p.158:21 – p.160:8
Fișa întocmită pentru includerea suspiciunii în Indexul Operelor Plagiate în România de la www.plagiate.ro	

Precizare:

Prin notația p.12:11 - p.14:34 se înțelege că fragmentul de text preluat fără indicarea provenienței în opera suspicio-
nată este cuprins între rândul 11 al paginii 12 și rândul 34 al paginii 14.

1224 • 1974

ORASTIE

750

DE AN

Ion Iliescu

ION ILIESCU

TIBERIU ISTRATE

ORĂȘTIE

750 de ani

Cuvînt înainte : IOACHIM MOGA

Pentru a-ua Zumbă și Anghelilor toborosi
aestă pagini de istorie culturală
cu imagini din partea unor
fostă orăștieni

Ioachim Moga

Volum editat de Casa județeană a corpului didactic
DEVA, 1974

biblioteci și să editeze o foaie studențească, propunere care a fost susținută cu multă căldură de studentul Victor Iancu, azi prof. univ. dr. la Universitatea din Timișoara³⁸⁷. Au mai funcționat aici și s-au constituit asemenea asociații, cum ar fi cea intitulată *Societatea de crucea roșie*, reorganizată în 1927, *Societatea pensionarilor publici* — 1934, cu statute din 1938 etc. Să adăugăm acestora diferitele fonduri și fundații care funcționau pe baza unor statute aparte, apoi stipendiile de ajutorare a săracilor, orfanilor și altele care au avut și o activitate socială, publică.

Prezentarea panoramică a societăților și sondarea analitică a vieții unora, pe care le-am socotit ca având o certă importanță, ne îndreptățește să vorbim de un anumit proces matur de constituire și dezvoltare a vieții românilor, care au știut să facă din Orăștie un viu centru de activitate socială. Toate aceste reuniuni și societăți au făcut dovada unor eforturi de muncă și sacrificii puse în slujba unor idealuri înaintate.

TIPOGRAFIILE ORĂȘTIEI

Tipografiile au fost întreprinderi ale hărniciei, care prin strădania imprimării și multiplicării cuvântului scris, au realizat produse și lucrări de o reală valoare. Avem în vedere nu atât numărul cărților și ziarelor, almanahurilor și calendarelor, al broșurilor și revistelor care s-au tipărit aici, cât mai ales faptul că scriitori de seamă și-au scos în tiparnițele din Orăștie opere cu adevărat remarcabile, iar nu puțini dintre ei au debutat la Orăștie.

Cea dintâi tipografie românească la Orăștie este cea a diacului Șerban, care a fost și ultima dintre tipografiile lui Coresi.

Și în acest domeniu înregistrăm un salt spectacular peste veacuri, deoarece din 1582, a doua tipografie la Orăștie o aflăm în 1850, o tipografie care era poate tot atât de modestă ca și tiparnița secolului al XVI-lea. Tipografia aceasta era în limba germană și aparținea lui August Nagel. Aici se tipăreau în special înștiințări, formulare administrative, imprimate etc. Această tipografie trece în 1865 în posesia lui Fuhrmann Karoly.

Cea de-a treia tipografie la Orăștie a aparținut lui F. A. Marcovinovich (1867), care tipărea contracte, procese verbale și formulare.

O altă tipografie, care a oferit produsele sale tipografice în limbile germană, română și maghiară, a fost cea a lui Ferenc Schäser. Are o activitate mai bogată și a funcționat la Orăștie de prin anul 1870³⁸⁸. În această tipografie s-a publicat și o parte din anuarele școlilor de aici, mai ales în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În 1894, această tipografie o găsim funcționând sub firma lui Schäser-junior și mai apoi sub aceea de „Frații Schuller et comp”. Cu oarecare preocupări de modernizare, tipografia a scos în 1897 mai multe ilustrate din Orăștie. Tipografia funcționează și după 1902, când se va transfera la Alba Iulia.

O tipografie cu activitate bogată în limba română a fost „Minerva”³⁸⁹ (1888), care a editat ziare românești și câteva cărți valoroase. De fapt tipografia și librăria au fost organizate de către o societate pe acțiuni. Primul tipograf al ei era Baciul Carica, iar în 1890 lucra aici ca tipograf P. P. Barițiu, un nepot al cărturarului Gh. Barițiu. Prin 1900 o găsim sub denumirea de „Minerva R. T.” pînă în 1902, când se transferă la Hunedoara. În pragul

secolului al XX-lea, tipografia „Minerva” lucra cu un conducător, 2—3 învățăcei și 2—3 calfe. Oricum, la sfârșitul secolului al XIX-lea existau la Orăștie „2 bănci românești și 2 tipografii, tot românești”³⁹⁰. Ceea ce este demn de reținut, ca fiind o particularitate distinctivă de alte centre tipografice românești, cum au fost Blajul, Sibiu, Gherla etc., este faptul că tipografiile Orăștiei n-au fost organizate sau tutelate de biserică, ci erau întreprinderi ale unor particulari sau societăți, care prin activitatea editorială au știut să depășească stadiul de simple imprimerii. Aceasta probabil a și făcut ca tipografiile din Orăștie să aducă o contribuție de seamă la pregătirea unității naționale³⁹¹, la difuzarea culturii și ideilor înaintate.

O altă tipografie activă se constituie la Orăștie în 1904 sub denumirea de „Tipografia nouă”. Ea a fost multă vreme una dintre cele mai bine organizate dintre tipografiile românești din Transilvania acelei epoci. Tipografia aceasta și-a instalat „o nouă mașină ce tipărește în două culori deodată”. Zornica tipografie avea apoi o mașină americană, o alta de perforat și de cusut, în general instalațiile toate erau „mîinate de motoare”³⁹². Era și acesta un semn al înaintării românești. Avînd un bun colaborator în literatul și publicistul Sebastian Bornemisa, noua întreprindere editorială va deveni „Tipografia Libertatea”, după numele ziarului. Din marea „Editură a Librăriei Naționale S. Bornemisa”, o parte a tipografiei a fost dusă la Cluj dar o alta din ea rămîne la Orăștie, funcționînd pînă prin 1940. Acestui institut de editură cercetătorii i-au recunoscut pe bună dreptate meritul de a fi adus o contribuție de seamă în promovarea literaturii române. Tipografia s-a distins „printr-o tehnică deosebit de frumoasă și prin lucrări puțin obișnuite”³⁹³.

O altă tipografie a Orăștiei, care a lucrat mai intens după 1918, a fost cea din proprietatea Băncii „Ardeleana”, cunoscută sub denumirea de „Tipografia solia dreptății”, după denumirea ziarului care se tipărea aici. Aceasta va funcționa pînă prin 1948, dar era profilată mai cu seamă pentru tipărirea de anunțuri, bilete, registre, tipărind totodată și unele cărți, discursuri, ziare, broșuri etc.

O foarte scurtă perioadă, de numai 2—3 ani, a funcționat la Orăștie (1936—1939) „Tipografia Lumina”, la care s-a editat și publicația „Solia”.

În deceniul al 5-lea al secolului al XX-lea, a funcționat o mică tipografie a „Întreprinderii forestiere A.S.” care își executa tipărișurile necesare unității sale. Tipografia a fost preluată de „Astra” și respectiv „Fabrica chimică”, pînă ce, pe plan județean, s-a organizat la Deva o tipografie ca unitate mai mare și modernă.

În încheiere vom consemna faptul că Orăștia a găzduit de-a lungul secolelor mai multe întreprinderi de editură și tipografii, instituții chemate să difuzeze în rîndul cititorilor gîndul și cuvîntul tipărit. Cărțile și tipărișurile Orăștiei oglindesc cu fidelitate preocupările și viața românilor din Transilvania. Tipografiile Orăștiei, deși au fost în bună parte întreprinderi ale unor particulari, au stimulat îndemnul intelectualilor, au contribuit la cultul minții maselor de țărani și muncitori, au știut, prin producția lor socială, să întretină trează conștiința națională, au chemat la viață și au îndemnat la luptă oamenii muncii. Ele au păstrat, prin cuvîntul tipărit, pentru posteritate, ideile și năzuințele epocii. Tiparul este astfel un criteriu al culturii, iar tipografiile o dimensiune a contribuțiilor aduse și în această direcție de orașul Orăștie.